№ 194 Նոյեմբերի 4 (16) 1880 Նոյեմբերի 4 (16) № 194

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ:
Առանձին համարները 5 կոպէկով:
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի եւ տօն օրերից)
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Քիւրդերի շարժում:—Ներքին տեսութիւն: Նամակ Նոր-Նախիջեւանից: Նամակ Ս. Պետերբուրգից: Նամակ Խմբագրին: Ներքին լուրեր:—Արտաքին տեսութիւն: «Голосъ» լրագրի Թղթակցութիւնը: Նամակ Թիւրքիայից:—«Մշակի» հեռագիրներ:—Յայտարարութիւններ:

ՔԻՒՐԴԵՐԻ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Ընթերցողը կարդացած կը լինի մեր լրագրում տպված Պարսկաստանի նամակները, որոնք նկարագրելով քիւրդերի շարժումը Պարսկաստանում, պարզ ցոյց են տալիս որ այդ շարժումը պատրաստված է եղել Կ. Պօլսում և դրդված է եղել Բ. Դռնից: Վերջին ժամանակներս Պարսկաստանը քաղաքական կեանքի մէջ աւելի համակրութիւն էր յայտնում քրիստոնեայ պետութիւններին, մանաւանդ Ռուսաստանին, քան թէ մահմետական Թիւրքիային: Ռուս-թիւրքաց պատերազմի ժամանակ նա կանգնեցրեց զօրքը իր թիւրքաց սահմանների վրա, նա մերժեց մասնակցել ընդհանուր մահմետական մոլեռանդական շարժման մէջ, որ առաջարկում էր Բ. Դուռը, վերջապէս Բերլինի կոնգրէսում Պարսկաստանը պահանջեց և ստացաւ Թիւրքիայից Կոտուր գաւառը:

Թիւրքիան վրդովված է Պարսկաստանի դէմ և երևի արիւնարբու քիւրդերին քշելով պարսիկների դէմ, ուզեցաւ իր վրէժը հանել պարսիկներից:

Ամենայաւ ապացոյց որ Թիւրքիայի թելադրութեամբ է կատարվում այդ շարժումը, այն է որ Շէյխ-Իբադուլլահը թիւրքաց հպատակ քիւրդ է և այժմ, ինչպէս լսվում է, Պարսկաստանի վրա արշաւանք գործելուց յետոյ, նա արդէն վերադարձել է թիւրքաց հողը, բայց Բ. Դուռը համդիստ է թողնում և չէ կալանաւորում նրան:

Թիւրքիան երևի սխալվեց իր հաշւի մէջ: Նա կարծում էր որ քիւրդերը կազմելով Պարսկաստանում մի զօրեղ միութիւն, միջոց կունենան յարձակվել Հայաստանի վրա, բայց ընդհակառակն քիւրդերը այժմ ջարդվում են պարսիկներից և այդպիսով Թիւրքաց Հայաստանն էլ ազատվելու է իր անհաշտ թշնամիների բարբարոսական յարձակումներից:

Քիւրդերի այդ անաջողութիւնը մեծ բաղդ է Թիւրքաց Հայաստանի քրիստոնեաների համար: Այո՛, դա բաղդ է, որ Թիւրքիան դարձեալ սխալվեց իր նենգաւոր հաշիւների մէջ:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ

15 Հոկտեմբերի

Ինչպէս որ յայտնի է արդէն «Մշակի» ընթերցողներին, (տես «Մշակի» 1879 թ., № 67, Թատրոն Նոր-Նախիջեւանում) տեղիս թատերասէրները սրանից աւելի քան մէկ տարի առաջ, ներկայացրին կառավարութեանը 'ի հաստատութիւն իրանց նորակազմելու Դրամատիկական արուեստասիրողների ընկերութեան կանոնադրութիւնը: Եւ այդ կանոնադրութեան թոյլտւութեանը կառավարութիւնից՝ մեր թատերասէրներից շատերը անհամբերութեամբ սպասում էին, ըստ որում համոզված էին որ իրանց ձեռնարկութեան գոյութեան ապահովութիւնը և յառաջադիմութիւնը կախում ունէր նրանից: Արդարև այդպիսի ընկերութիւն մի առանց նիւթական միջոցների և գուրկ որ և իցէ թելադրիչ իրաւունքներից, կարող չէր մեզանում երկարաձև գոյութիւն ունենալ,—երբ մտաբերենք, թէ ի՛նչ տարերքից կազմված հասարակութեան մէջ հանդիսանում էր գործել: Երևակայեցէք ուրեմն որչափ մեծ ուրախութեան և գեղեցիկ յոյսերի պատճառ եղաւ մեր թատրասէրներին այն իրողութիւնը, երբ 29 յուլիսի 1880 թ., Ներքին գործերի նախարարից հաստատված է իրանց ներկայացրած՝ Դրամատիկական արուեստասիրողների ընկերութեան կանոնադրութիւնը: Այդ բերկրալի իրողութիւնը նրանց տալիս էր մի նոր հոգեկան ոյժ և վստահութիւն իրանց առաջադրած նպատակի մէջ:

Սակայն այդ հաստատած կանոնադրութիւնը քանի մի փոփոխութիւններով և յաւելուածներով մեզանում ստացվելուն պէս, հիմնադիրներից մեծ մասը խմբվեցաւ ամսոյս 3-ին, երեկոյեան տեղիս կլուբի մէջ, որ կարևոր նախապատրաստութիւններ առաջ տանէ՝ անդամների ընդհանուր ժողով կազմելու համար: Այդ ժողովի նախագահ ընտրվեցաւ պ. Մ. Խալիպեան, որ և կարդաց կանոնադրութիւնից քանի մի յօդուածներ, որոնք անհրաժեշտ պէտք է իրագործվէին առաջիկայ անդամների ընդհանուր ժողովում: Սրանից յետոյ միաձայն հաւանութեամբ վճռվեցաւ՝ բանալ ստորագրութիւն վասն անդամակցութեան՝ Դրամատիկական արուեստասիրողների ընկերութեան Նոր-Նախիջեւանի, բաց այնմինչ ընտրվեցան երկու կարգադրիչներ՝ պ. պ. Գ. Սալթիքեան և Յ. Խատամեան, որոնց և յանձնվեցաւ նախընթաց ընդհանուր ժողովի հանդէսն կազմելու համար պէտք եղած կարևոր պատրաստութիւնները տեսնել ու հոգալ և ըստ կարելոյն անյապաղ գումարել անդամակցողներին ընդհանուր ժողովի մէջ տեղիս կլուբի դահլիճում:

Իսկ այդ գեղեցիկ գործի սկզբնաւորութեան պատճառ եղան և չը խնայեցին իրանց մրաջան աշխատութիւնը նրա յաջողութեանը պ. պ. Մ. Պալապանեան, Մ. Խալիպեան, Յ. Խատամեան, Գ. Աղաճալեան, Ս. Յարութիւնեան, Ս. Չիպիչեան և քանիսները, որոնք արժանի են վայելելու լիովին համակրութիւն և յարգանք մեր հասարակութեան կողմից:

Անկատօրէն խոստովանելով, չէ կարելի ասել, որ այդ ընկերութիւնը իր գործունէութիւնը սկսում է յաջող պայմանների մէջ: Տակաւին մենք չունենք մի յարմար թատրոնի շէնութիւն, չունենք և նրա մշտական ծառայողներ: Մինչև այսօր թատերասէրների խումբը իր ներկայացումները կազմում էր մի մնացեալ պատսպարանի մէջ՝ զուրկ կարևոր յարմարութիւնից և կրում շատ ու շատ ծախքերի և վերանորոգութեան: Սպասել որ արդեան քաղաքային ինքնավարութեան ձայնաւորների խմբակցութիւնը այդ դիպուածում որ և է հոգատարութիւն և լուրջ համակրութիւն յայտնէ, աւելի քան անհնարելի է: Իսկ անցեալ տարվայ կլուբի անդամների ցանկութիւնը՝ կառուցանել իրանց համար մի հոյակապ շէնք և միանգամայն նրա դահլիճում լինել մի վայելուչ և ամենայն յարմարութեամբ յատկապէս թատերասէրների համար—բեմ, մնում է չար բախտի բերմամբ մեր հասարակային կեանքի մթնոլորտի մէջ մի լոկ՝ pia desideria: Այնուամենայնիւ տեղւոյս թատրոնի տէրը՝ պ. Յ. Փօփօվեանը, որ յայտնի է մեր հասարակային ասպարէզում իր առատաձեռն նուիրատւութիւններով և զանազան բարեգործութիւններով, ինչպէս որ լսում ենք, այս դիպուածում ևս չը պիտի զանցառու լինի ցոյց տալու՝ ինչպէս և միշտ իր հոգատարութիւնը մի ազգային և փոքր ձեռնարկութեան համար: Մենք մեր կողմից կը խնդրէինք պ. Յ. Փօփօվեանին յիշել միայն իր արած բարեգործութիւնների գումարը, ապա այնպէս պսակել նրանց՝ այս առթիւ ևս մի բարի և նախանձելի գործով—թողնելով առ միշտ այդ ազգօգուտ հիմնարկութեան ժամանակագրութեան մէջ մի բարի յիշատակ:

Ես այժմ շատերը մեզանից նայում են այդ ձեռնարկութեան վրա մի զարմանալի անտարբերութեամբ և կասկածանօք: Այդ շատ հաւանական է. տակաւին մեր հասարակութիւնը այն մտաւոր և բարոյական հանգիստութեանը չէ հասած, որ անյապաղ ընդունէ այդ գեղեցիկ գործը իր գրկախառնութեան մէջ: Մինչև որ մեծամասնութիւնը հասարակութեան գիտակցաբար չըմբռնէ այդ ընկերութեան մեծ խորհուրդը և նրա բարոյական ազդեցութիւնը ժողովրդի մտաւոր և հոգեկան վերածնութեան մէջ, մինչև որ այդ նորածին ընկերութիւնը չը կանգնի մի հաստատուն հողի վրա և չը հանդիսանայ իր օգտաբեր գոյութեամբ մեր հասարակային կեանքի շարժման մէջ, նրա յառաջադիմութիւնը և գոյութեան ապահովութիւնը մասամբ կախում պիտի ունենայ այն անհատների բարեխիղճ և տոկուն աշխատութենից, որոնք առաջի ժամանակներում պարագլուխ պիտի կանգնեն այդ ընկերութեան փարչութեան գործունէութեան շրջանում: Իսկ մեր հասարակութիւնը, յուսալից ենք, որ իր կողմից չի խնայի իր նիւթական նպաստները այդպիսի գործի յառաջադիմութեան համար, ուրեմն մնում է գործել և գործել խելացի կերպով:

* * *

ՆԱՄԱԿ Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻՑ

Հոկտեմբերի 23-ին

Արդէն հազար անգամ կրկնած իրողութիւն է, որ հայոց հասարակ, ստորին դասի ժողովուրդը միանգամայն շփոթում է ազգութիւնը դաւանութեան հետ. ուստի երբ մի հայ մարդ հեռանում է մայրենի եկեղեցու ծոցից, նա կարծում է, թէ այլ եւս չէ պատկանում իր ազգին: Այսպիսի մի թիւր կարծիք յատուկ է միայն անզարգացած, տգէտ եւ կամ մոլեռանդ հասարակութեան, որի հաւատարիմ բարեկամ հրապարակախօսները պարտական են լարել իրանց բանականութեան բոլոր ոյժերը արմատախիլ անելու այս սխալ դատողութիւնը: Իւրաքանչիւր մեր ազգայինք, լինեն նորա լուսաւորչական, թէ կաթօլիկ կամ բողոքական, սրբազնագոյն պարտք պիտի ստանձնեն իրանց վրա, համոզելու համար դաւանակիցներին, թէ կրօնի խտրութիւնը ամենեւին չէ նշանակում ազգից անջատվելը: Երբ այսպիսի մեկնութիւն մուտ կը գործէ հասարակութեան մէջ, զանազան դաւանութեանց առթիւ յարուցած բանակռիւները եւ խռովութիւնը ինքն ըստ ինքեան կը դադարեն: Բայց ցանկալի է իմանալ, արդեօք ի՞նչ հանգամանքներից դրդված մեր սրագրիչ հրապարակախօսները այնքան յամառութեամբ ժխտում են այս տարրական ճշմարտութիւնը:

Եթէ հաւատափոխութիւնը մեր ազգի մէջ քաղաքականութեան իրաւունք է ստացել, ժամանակ է, կարծեմ, հաշտվել վերջապէս դորա հետ, վասն զի «դժուարին է ընդդէմ խթանի աքացել». յանդիմանիչ յօդուածներով կաթօլիկ եւ բողոքական մեր ազգայնոց անհնարին է կրկին լուսաւորչական դարձնել: Այս իրողութիւնը «Մշակը» բաց ըմբռնել է չուրանալով բնաւ այն անգնահատելի ծառայութիւնը, որ մեր նախնեաց հաւատը մատուցել է հայ ազգին, նա ամենայն իրաւամբ պնդում է, թէ լոկ լուսաւորչականութիւնը եւ այն եւս առանց գիտնական հոգեւորականաց անզօր է պաշտպանելու ազգիս ինքնուրոյնութիւնը արդի XIX դարում: Մենք միանգամայն համաձայն ենք յարգելի լրագրի համոզմանց հետ. արդարեւ ապրել այսպիսի մի դարում որ ազգայնութեանց դար է բառի բուն նշանակութեամբ եւ չը հասկանալ նորա կարեւորագոյն պահանջները, կատարեալ կարճատեսութիւն է. դա մօտ ապագայում բիւրաւոր չար հետեւանքներ կունենայ. բայց, աւաղ, ուշ կը լինի: Ահա ինչի դէմ է մաքառում ազգային շահերի արթուն ջատագով «Մշակը». պէտք է այսօր եւ մօտք կոյր լինել, որ չը հասկանալ եւ ըստ արժանւոյն չը գնահատել նորա անկեղծ ազգասիրական եռանդը:

ցաւ է ինձ ասել, որ ինն եւ կէս տարուայ ժրաջան գործունէութիւնից յետոյ եւս «Մշակը» մի քանի ըմբոստ ազգասէրների համար, տակաւին մնում է մարգարէ, որ յիւրում գաւառի ոչ ճանաչի: Ճշմարտութեան դէմ մեղանչել չէ՞ արդեօք անդադար բարբանջել թէ «Մշակի» բռնած ընթացքը ծուռ է, վնասակար է, նա «ազգը դէպի անդունդն է գլորում» à la Սարգիս Ղազարեան Նազարեանց: Ստորագրելով իր անուամբ Մեղուի № 78-ում տպած տղայական յանդուգն նամակը, այս պարոնը երեւի կամեցել է ցոյց տալ իր գոյութիւնը Թիֆլիսում. եթէ մեր կարծիքը ստոյգ է, ուրեմն պարոնը հասել է իր նպատակին, մենք Պետերբուրգի մէջ գիտենք այժմ որ Թիֆլիսում յայտնվել է մի նոր Սողոմոն իմաստուն, որի անունն է Սարգիս Ղազարեան Նազարեանց: Ահա մեր կարճատես հրապարակախօսների գործունէութեան տխուր արգասիքը: Յարգոյ խմբագիր «Մեղուի», եթէ դուք այսպիսի մեղրով էք կամենում կերակրել մեզ, շատ դժուար կը լինի ձեր շաբաթը երկու անգամ միայն հրատարակվող «Մեղուին» մրցել ամենօրեայ «Մշակի» հետ. իսկ ուր մրցումն անկարելի է, խարդախութիւն գործածելը անազնւութիւն է: Մինչ «Մշակը» մեծ կարողութեան տէր գոլով պ. Սարգիսների 3 րուբլուն է կարօտ. եթէ մենք հեռուից ենք տեղեակ յիշեալ լրագրի նիւթական հանգամանքներին, ձեզ մօտից գոքա յայտնի չե՞ն: Դուք ո՞ւմ էք մոլորեցնում ամենայն մի խելագարի հաճոյքը կատարելով: Աւելորդ ձերունի, ձեր վարմունքը դատապարտելի է. լրագրութեան կոչումն վսեմ եւ նուիրական է. վա՜յ այն խմբագրին, որ ժողովրդականութիւն ստանալու նպատակաւ, թոյլ կը տայ առաջին բայլափոխում պատահած թերուս անհատին դրոշմել իր լրագրի էջերում նորա տկար մտքի արգիւնքը:

Հետեւեալ խօսքերիս վրա հրաւիրում եմ «Մեղուի» խմբագրի կարեւոր ուշադրութիւնը. մայրաքաղաքիս մի քանի հայ երիտասարդները, կամենալով հուչակել հայոց լրագրների անունը ռուս հասարակութեան մէջ, ժամանակ առ ժամանակ քաղուածներ են անում նոցանից եւ թարգմանօրէն տպում են ռուսաց պարբերական թերթերում. այժմ եթէ «Մեղուն» կը շարունակի իր սուղ էջերը լրացնել Սարգիս Ղազարեան Նազարեանի, այսինքն նոր Սողոմոնի իմաստութիւններով. այն ժամանակ ինչ անեն երիտասարդները: Անտարակոյս, նրանք հարկադրված կը լինեն հաւաքել «Մեղուի» բոլոր համարները եւ ուղարկել Սարգիս Ղազարեան Նազարեանցին. որ նա կարդայ «Մշակի» փոխարէն, եթէ վերջինս նրան այնքան ատելի է:

«Մեղուի» եւ «Մշակի» բանակռիւներից ընթերցողը պարզ տեսնում է, որ նրանք երկուսն եւս աշխատում են ազգութեան պաշտպան հանդիսանալու, սակայն դրա համար գործածած միջոցները, գոնէ մի լրագրի կողմանէ, շատ աններելի են. „Մեղուն“ իր կրքոտ յօդուածներով „Մշակի“ դէմ, կամեցաւ կոտրել նրա անունը. յիշոցներ թափեց նրա գլխին. բայց յայտնի է, որ ով դիմում է յիշոցներին, նա հրապարակօրէն խոստովանում է իր փաստերի թուլութիւնը: Ինքն լրագիրը չէ կարող անաչառ դատաւոր լինել իր գործունէութեան. դա հասարակութեան եւ ընթերցողների գործ է. եւ սրանք միայն պէտք է գնահատեն այս կամ այն լրագրի լաւ եւ վատ յատկութիւնները: Իմ կարծիքով, ի նկատի ունենալով մեր հասարակական անթիւ պէտքերը, անհրաժեշտ հարկաւոր են մեզ ոչ միայն երկու այլ եւ տասն եւ երկու լրագիրներ, գուցէ ժամանակաւ սրանք չեն լինի. ուրեմն ամօթ եւ նախատինք այն սահմանափակ եւ տգէտ անձանց, որոնք անզօր բարկութիւնից դրդված, աշխատում են այս կամ այն լրագրի պատիւը ոտնակոխ անել հասարակութեան առաջ: Ամենից առաջ մի լրագիր ինքն պէտք է ճանաչի իր պատիւը:

Ցաւալի երեւոյթ չէ արդեօք տեսնել, որ մեր լրագիրները իրանց էջերը լրացնում են բամբասանքներով. հեռաւոր եւ մօտաւոր ընթերցողը պահանջում է իր լրագիրներից հասարակաց խնդիրների որոշումն եւ ոչ թէ այս կամ այն մարդու անհատական յատկութիւնները. վերջինները տեղիք են տալիս մտածելու, թէ մեր լրագիրները նիւթ չունեն ամենեւին, ապա թէ ոչ ծանրակշիռ հարցերը թողած՝ չէին վազի չնչին հանգամանքների յետեւից. սոյն խօսքերը եւս յատկապէս վերաբերում են „Մեղուին“, որի վերջին համարներից մինը ամբողջօրէն լի էր „Մշակի“ դէմ ուղղված յօդուածներով: «Մշակը» ամենեւին կարօտ չէ այնքան ուշադրութեան, նա միայն ընթերցող կողմանէ սպասում է ուշադրութիւն:

Քաջայոյս ենք, որ մեր երկու այս առաջնակարգ լրագիրները չեն զլանայ այսուհետեւ հաղորդել մեզ տեղեկութիւններ ոչ միայն Կովկասի հասարակութեան մասին, այլ Հայաստանի վրա եւս, որոյ ճգնաժամը արդէն հասել է: «Մշակ» եւ «Մեղուն» իբրեւ հայոց հասարակութեան մտքերի թարգման եւ արտայայտիչ՝ առաջինը պէտք է շտապեն օգնութեան ձեռք ծգելու հայաստանցի մեր թշուառ եղբարց:

Ենգիբարեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս, 15 նոյեմբերի

Զարմանալի յետադիմութիւն կայ մեր վաճառականների մէջ, հէ՛նց որեւիցէ մի վաճառական ձեռնարկի մի ազգային գործի, իսկոյն պէտք է գտնվեն այնպիսի ազգավնաս փտած գաղափարի տէր վաճառականներ, որոնք պէտք է աշխատեն խափանել: Ինչպէս նորերումս երիտասարդ պ. Սարգիս Ղազարեանցը յորդորում է մի քանի վաճառականների. որ նորա էլ աջակցեն մի բարեգործական ձեռնարկութեան, բայց յանկարծ գալիս է մի յայտնի անուն ունեցող Թիֆլիսցի վաճառական, որ հրէայի պէս նստած է իր գրասենեակումը դիզած անչափ հարստութեան վրա: «Ախ՛-պեր ջան, միրմէն ձեռը չիք վիկալնի. ազգս վուրն է —մազգս վուրը, մէկը գալիս է «Արարատեան» ընկերութեանը փող բախշէ, մէկելը գալիս է Հայաստանում քաղցած մեռան կօսէ, ես ինչ անիմ վուր մեռան, իմ փորը խօմ կուշտ է: Ա՛յ հիմիկեվնտ կօսիմ, թէ մեկել էտ թավուր բանի համար էկլիք, ան ուրիշների սիրտը շուռիք բերի, քինթ ու պռունգներդ կուջարթիմ: Հերի՛ք չէ մեր բէստութիւնը. դուք էլ սուտ Քրիստոսի պէս գալիսիք մեզ շշկլացնումիք»:

Միով բանիւ, ինչ յիշոցներ ասես, որ մեր հարուստ վաճառականը չէ թափել պ. Ղազարեանցի գլխին: Բայց բարեխառնարար պ. Ղազարեանցը կարողանում է առանց ծեծվելու ազատվել յիշեալ իլիօտի ձեռից:

Պարոն վաճառականը չը գիտէ, որ ինչպէս ինքը հրապուրվում է, զուարճանում է իր առեւտուրով եւ աշխատանքով, կան մարդիկ, որ նորա ուրախանում են ազգին մի չնչին ծառայութիւն անելով: Պարոնը չը գիտէ, եթէ մեզանից ամեն մի անհատ, զբաղվի միայն իր անձնական հարցերով եւ պահպանի իր շահերը միայն, այն ժամանակ մենք հայերս կարող ենք շուտով անհետանալ աշխարհի երեսից: Բայց կան մարդիկ, որոնք աշխատում են ազգի շահերը պահպանելու եւ զոհում են իրանց կեանքը եւ վերջին կոպէկը ազգի համար: Շահասէրները եւ վիթխարի պուշները միայն գիշեր ցերեկ զբաղված են փողով եւ ընտանեկան զուարճութիւններով:

Պարոնը եթէ խնայում է մի քանի րուբլ մի ազգօգուտ գործի համար նուիրելը, ինչու չէ խնայում այն հազար րուբլիները, որ ծախսում է միայն զարդարանքի համար, որ զմայլվի կանանց թանգագին հագուստի փայլմունքի վրա: Բայց եթէ նրանից մի քանի րուբլ բարեգործական նպատակի համար ուզելիս ասում է, «բ ա ն չ ու ն ի ք», ինչու տնային զանազան ծախքերը, հինգ ու վեց ծառայ պահելը, բարեկամների հետ կառքերով շրջագայելը, դաշնամուրի վրա կաղրիլ ու տրտնգի պուպուզ անելը, սենեակները Վիէննայի եւ Փարիզի կահ-կարասիքով զարդարելը, այդ բոլորը չէ շշկլացնում պարոնին, բայց եթէ նրանից մի քանի րուբլ պահանջում են մի ընդհանրական գործի առթիւ, նա շ շ կ լ վ ո ւ մ է:

Ա. Մելիք-Օյվազեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այս տարին անցնում է եւ «Մշակի» բաժանորդներից շատերը մինչեւ այժմ լրագրի բաժանորդութեան վճարը չեն մտցրել խմբագրութեան մէջ: Խնդրում ենք մեր բաժանորդներին շտապել իրանց այս տարվայ պարտքը վճարել խմբագրութեանը.

—

Պ. Գրիգոր Սարումեանց, որ բնակվում է Թիֆլիսի Հաւլաբար թաղում, խնդրում է մեզ յայտնել, որ նոյեմբերի 15-ից ընդունում է իր տանը գիշերօթիկ աշակերտներ, միայն չորս հատ: Ցանկացողները կարող են դիմել սբ. Մինաս եկեղեցու դիմաց գտնվող տանը, № 8, Հաւլաբարում:

—

ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԵՏԻՑ մեզ գրում են, որ այդ քաղաքում սովորութիւն է մտնում հայ տիկինների մէջ իրանց զաւակների հետ օտար լեզուով խօսելու: Այդ մօդայի մէջ Նոր-Բայազետի տիկինները կամենում են հետեւել Թիֆլիսի հայ լուսաւորված տիկինների օրինակին, կարծելով, որ լուսաւորութիւնը դրա մէջն է, որ մարդը չիմանայ իր մայրենի լեզուն, կամ արհամարհի իր մայրենի լեզուի գործածութիւնը:

—

Ստացանք Թիֆլիսի մէջ ուսում առնող հայ երիտասարդներից պ. Կօլմանեանի ձեռքով 29 ր. յօգուտ Վանի սովատանջների: Նուիրատուները սրանք են: Ա. Կարապետեան 2 ր., Տէր-Յովսէփեան 2 ր., Ա. Քալանթարեան, Ար. Քալանթարեան, Մ. Ցարութիւնեան, Օշականցի, Ա. Խանդամիրեան, Ս. Տէր-Գրիգորեան, Անանեան, Պապիեան, Ց. Սամսոն. Տ. Շահնազարեան, Գ. Ենիկօլօպեան, Կ. Շահնազարեան, Ց. Աւետիսեան, Միրիմանեան, Ս. Ղորղանեան, Ն. Մելիք-Մուրատեան, Սիմէօնեանց, Խաղաթեանց, Ց. Քուչարեան, Աղատեանց, Թամամշեան իւրաքանչիւրը մի մի րուբլ: Բոտինեան 50 կ., Սմբատեան 40 կ., Յովհաննիսեանց Ա. 50 կ., Սարգսեանց Ա. 50 կ., Մ. Կօլմանեան 1 ր. 10 կ., Մի ոմն 1 ր.: Ընդամենը 29 րուբլ:

—

ԿԱՐՍԻՑ Շտաբս-կապիտան Ստեփաննոս Ղամազեանցից ստացանք 10 րուբլ յօգուտ Թիւրքաց Հայաստանի սովեալների:

—

ԼԷՆԿՕՐԱՆԻՑ Ստեփաննոս Քահանայ Տէր-Ստեփաննոսեանցից ստացանք 100 րուբլ յօգուտ Վանի սովեալների: Ստորագրութիւնը շարունակվում է:

—

ՐՕՍՏՕՎԻՑ (Դօնի վրա) մեզ գրում են: «Մի հայ քահանայ լինում է մի գիշեր իր սիրուհու տանը: Կնոջ այրը այդ իմանալով հաւաքում է մի քանի մարդիկ եւ իր տունը բերելով, նրանց ներկայութեամբ սկսում է քահանային սաստիկ ծեծել: Այժմ քահանան անհետացել է, չեն իմանում ամաչելուց, թէ իր միւս սիրուհու մօտ է թագնված»:

—

Կուբանեան նահանգի ԼԱԲԻՆՍԿԱՅԱ ստանիցայից մեզ գրում են, թէ Մայկօպ քաղաքից հեռագրում են արմաւիրցի տէր-Յ. Խ. հայ քահանային, որ գայ այնտեղ եւ մկրտի մի հայ պարոնի նորածին մանուկը: Տասն եւ հինգ օր սպասում են, բայց քահանան չէ յայտնվում, Քէեւ նա պարտաւորութիւն ունէր շրջել գաւառներում եւ կատարել եկեղեցական զանազան խորհուրդներ: Ծնողները ստիպված հրաւիրում են մի ռուս քահանայ եւ մանուկի մկրտութեան խորհուրդը կատարում են:

—

Մի Թիֆլիսեցի երիտասարդ եւ մի օրիորդ երկու երեք տարի սիրահարված էին միմեանց հետ: Երիտասարդը ամենայն հնարք գործ էր դնում օրիորդի հետ ամուսնանալու, վերջապէս դիմում է օրիորդի ծնողներին եւ աղջկայ ձեռքը խնդրում, բայց սրանք մերժում են: Յուսահատված երիտասարդը գնում է գիշեր ժամանակ Հաւլաբարի կամուրջը եւ այնտեղից իրան Կուր գետն է նետում: Խեղճ երիտասարդի ծնողները նաւավարներին բաւական փող են խոստացել, որպէս զի իրանց անձնասպան որդու դիակը գտնեն:

—

Զգուշացնում ենք ԹԻՖԼԻՍԻ մուզէումի եւ Շարուրօվի տան մէջ տեղը եղած եւ Ատամանսկայա փողոցով անցնողներին: Մուզէումի շինութիւնը ճեղքվել է եւ կարող է փուլ գալ: Այդ փողոցով մանաւանդ շատ են անցնում օրիորդաց գիմնազիայի աշակերտուհիները:

—

Կենդանիների հովանաւորութեան ԹԻՖԼԻՍԻ անդամները հրաւիրվում են վճարել իրանց անդամական տուրքերը ընկերութեան գանձապահ Ն. Մ. Կասումովին նրա առեւտրական տան մէջ, որ գտնվում է Երեւանեան հրապարակի վրա, Ջանկելու տանը: Ներկայ տարվայ տուրքի վճարելու վերջին ժամանակամիջոցը նոյեմբերի 20-ն է:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

«ГОЛОСЪ» ԼՐԱԳՐԻ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

—

Թաւրիզից «Голосъ» լրագրին գրում են հետեւեալը հոկտեմբերի 27-ից: Պարսկաստանի խաղաղ անապատների մէջ պատահող յանկարծակի փոթորկի նման մի տարաքաղդութիւն պատահեց: Հաչը Խօրասանի նահանգի մէջ միամտաբար զբաղված էր պատերազմական պատրաստութիւններով Մերվի թուրքմենների դէմ, յանկարծ միմեանց հաեւից լուրեր են ստացվում, որոնք հաղորդում են, թէ պարսկական քաղաքները ընկնում են մէկը միւսից յետոյ: Ամենքն էլ յուզվեցան այն կայծակի հարուածից, որ անուանվում է Շէյխ Իբադուլլահի քիւրդեր: Որտեղից, ինչպէս, ե՞րբ, հարցնում էին ամենքը, շահից եւ նրա առաջին մինիստրից սկսած մինչեւ վերջին ռամիկ պարսիկը, որ շահին աշխարհի ամենահզօր թագաւորն է համարում, իսկ Իրանը երկրագունդի ամենամաքուր տեղը: Յանկարծ այդ ամբոխումը խանգարում է քիւրդ յարձակմունքից: Բայց ո՞րտեղից վրա հասաւ այդ խառնիճաղանճ ամբոխը:

Մի քանի ամիս սրանից առաջ այն քիւրդերի թւում, որոնք բռնված էին Փոքր-Ասիայում և ուղարկված Կ. Պօլիս արտաքին գործերի մինիստրի պալատի մէջ «քիւրդական միութիւն» կազմելու համար, գտնվում էր Սօվուկ-Բուլաղի (սառը աղբիւր) բնակիչ քիւրդ Համզա-աղա: Մի աննշան ժամանակամիջոց Կ. Պօլսի մէջ մնալուց յետոյ Համզա-աղա նորից երևաց Սօվուկ-Բուլաղի մէջ մի քանի ուղեկիցներով, որոնք իրանց հագուստով բոլորովին նման չէին Պարսկաստանի մէջ թափառող քիւրդերին: Պարսկական կառավարութիւնը այդ հանգամանքի վրա ուշադրութիւն չը դարձրեց, որովհետև Սօվուկ-Բուլաղի քիւրդերի կողմից ոչ ոք չէր սպասում թշնամական գործողութիւնների շահի կառավարութեան դէմ:

Ամենքը սխալվեցան: Պարսիկների կարծիքով բթամիտ օսմանցիները խաբեցին Իրանի խորամանկ զաւակներին, որովհետև սրանց աչքի առաջ սուլթանի գործակալները նրա անունով սկսեցին վրդովել քիւրդերին, մինչդեռ այդ բանը ոչ ոք չը նկատեց: Ընկասած միմեանց հետ միշտ թշնամի, թափառական զանազան ցեղերի վրա ազդելու և նրանց մէջ համերաշխութիւն կազմելու համար հարկաւոր էր մի զօրաւոր միացնող միջոց: Այդ միջոցը այն տարբերութիւնն էր, որ գտնվում է սիւննի քիւրդերի և շիա պարսիկների դաւանութիւնների մէջ: Յայտնի է, որ ինչպէս թիւրքերը, նոյնպէս և քիւրդերը պատկանում են սիւննի աղանդին: Այսպիսով կաշառված թիւրքաց գործակալները գտան Պարսկաստանի թոյլ կողմը և սկսեցին քարոզել վայրենիներին, որ մարգարէն գիտեց սիւննի բոլոր ուղղափառների խոնկիարին խիստ պահանջով սանձահարել վերջապէս պիղծ շիաներին, որոնք անհանգիստ են անում մարգարէի փոշինները, գիտելով Ալիի հովանաւորութեանը:

Բայց ի՞նչ է պատճառը, որ Կ. Պօլսի մեծ վէզիրները Համզա-աղային դարձրին իրանց գործիք և ոչ թէ պարսկաստանցի քիւրդ բազմաթիւ առաջնորդներից մէկին: Այդ հանգամանքը նրանով է մեկնվում, որ անցեալ տարի Համզա-աղա զօրացաւ պարսից թագաժառանգի, Թաւրիզի մէջ բնակվող Ատրպատականի փոխարքայի հրամանի ձիանները, բռնվեցաւ և շղթայակապ փոսի մէջ նետվեցաւ, որտեղ և մնաց ամբողջ վեց ամիս: Համզա-աղա ազատվեցաւ մի մուշտէյիդի միջնորդութեամբ, որ հարուստ ընծաներ ստացաւ Համզա-աղայի անից և սրա գողութիւնները ծածկող Շէյխ Իբադուլլահից:

Ուրեմն հասկանալի է, որ Պարսկաստանին ոտք դնելու համար Շէյխ Իբադուլլահի առաջնորդութեամբ պէտք է Համզա-աղան և ոչ թէ մի ուրիշը ներկայանար Կ. Պօլիս մեծ վէզիրի պալատը: Կ. Պօլսից վերադառնալով՝ Համզա աղա կարգադրութիւններ խնդրեց Շէյխ Իբադուլլահից, որ նրան յանձնեց 5000 քիւրդեր Մարտինի հրացաններով զինաւորված և խոստացաւ թիւրքաց զինապահեստներից նոյն անչափ տալ այնքան, որքան հարկաւոր կը լինի, եթէ նա կը կարողանայ դուրս հանել հինգ հազար քիւրդ հաւաքել պարսկական սահմանների վրա: Դժուար չէ հաւաքել 5000 թափառականների, քանի որ Բայազէտը երկու օրվայ ընթացքում հրջապատեցին 40,000 քիւրդեր, նոյն Շէյխ Իբադուլլահի առաջնորդութեամբ, որպէս զի բաժանեն Բայազէտի ամրոցի աւարը, որտեղ ամբողջ

23